

RAQAMLI TA'LIM MUHITIDA TALABALARNING MUSTAQIL TA'LIMINI TASHKIL ETISHNING DOLZARBLIGI

*Musayev Ashurali Shamsiddinovich,
Yangi asr universiteti o'qituvchisi*

Annotatsiya. Maqola raqamli ta'lim muhitida talabalarning mustaqil ta'limini tashkil etishning dolzarbligiga bag'ishlangan. Raqamli ta'lim muhiti o'qituvchilar va o'quvchilarga o'quv jarayonini qo'llab-quvvatlash va yaxshilash uchun kuchli vositalar va resurslar to'plamini taqdim etadi. Ushbu texnologiyalardan foydalangan holda, o'qituvchilar turli xil o'quvchilarning ehtiyojlari va manfaatlariga javob beradigan qiziqarli va samarali ta'lim tajribasini yaratishi mumkin.

Kalit so'zlar: raqamli ta'lim, talaba, mustaqil ta'lim, o'quv jarayoni, resurslar to'plami.

Raqamli ta'lim muhitida talabalarning mustaqil ta'limini tashkil etish bugungi dunyoda juda dolzarbdir. Raqamli texnologiyalar va onlayn resurslarning mavjudligi va ulardan foydalanish imkoniyati ortib borayotganligi sababli, talabalar endi qo'l ostidagi ulkan ma'lumotlarga ega bo'lishadi. Biroq, ushbu manbalardan chinakam foyda olish uchun talabalar ularni boshqarish va ulardan samarali foydalanish uchun zarur bo'lgan ko'nikma va bilimlarga ega bo'lishi kerak.

Mustaqil ta'lim - bu ko'nikmalarni rivojlantirishning muhim jihati. Bu talabalarga o'z ta'limini nazorat qilish va o'z qiziqishlari va ehtiroslarini amalga oshirish imkonini beradi. Bundan tashqari, bu talabalarga tanqidiy fikrlash, muammolarni hal qilish qobiliyatlari va o'z-o'zini intizomni rivojlantirishga yordam beradi, bularning barchasi akademik va professional sharoitlarda muvaffaqiyatga erishish uchun muhimdir.

Raqamli ta'lim muhiti mustaqil ta'lim uchun ko'plab imkoniyatlarni taqdim etadi. Onlayn platformalar va manbalar talabalarga darsliklar, videolar, maqolalar va interaktiv tadbirlarni o'z ichiga olgan keng ko'lamli o'quv materiallaridan foydalanish imkoniyatini berish uchun ishlatilishi mumkin. Bu resurslar alohida talabalarning o'ziga xos ehtiyojlari va qiziqishlarini qondirish uchun moslashtirilishi mumkin, bu ularga o'z tezligida va o'z uslubida o'rganish imkonini beradi.

Bundan tashqari, ta'lim dasturlari, onlayn viktorinalar va virtual simulyatsiyalar kabi raqamli vositalar o'rganishni yanada qiziqarli va interaktiv qilib, mustaqil ta'lim samaradorligini yanada oshirishi mumkin. Raqamli vositalardan foydalanish, shuningdek, o'qituvchilarga o'quv jarayoni haqida qimmatli tushunchalar berishi mumkin, bu ularga alohida talabalar qo'shimcha yordam yoki ko'rsatmalarga muhtoj bo'lishi mumkin bo'lgan sohalarni aniqlash imkonini beradi.

Xulosa qilib aytganda, raqamli ta'lim muhitida o'quvchilarning mustaqil ta'limini tashkil etish talabalarning zamonaviy dunyoda muvaffaqiyatga erishish uchun zarur bo'lgan ko'nikma va bilimlarga ega bo'lishini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Raqamli ta'lim muhiti mustaqil ta'lim olish uchun ko'plab imkoniyatlarni taqdim etadi va o'qituvchilar va talabalar o'quv jarayonini yaxshilash uchun bu imkoniyatlardan foydalanishlari kerak.

Raqamli ta'lim muhiti o'quv jarayonini qo'llab-quvvatlash va yaxshilash uchun raqamli texnologiyalardan foydalanishni anglatadi. U ta'lim mazmunini yetkazib berish, muloqot va hamkorlikni osonlashtirish, fikr-mulohaza va baholashni ta'minlash uchun ishlatilishi mumkin bo'lgan keng doiradagi vositalar va resurslarni o'z ichiga oladi.

Raqamli o'quv muhitining ba'zi keng tarqalgan misollari orasida onlayn kurslar, virtual sinflar, ta'lim dasturlari, multimedia resurslari va ijtimoiy media platformalari mavjud. Bu texnologiyalar o'quvchilarga matn, audio, video va interfaol faoliyatni o'z ichiga olgan keng ko'lamli o'quv materiallaridan foydalanish imkonini beradi.

Raqamli o'quv muhiti, shuningdek, video konferentsiya dasturlari, lahzali xabar almashish va muhokama forumlari kabi aloqa va hamkorlik vositalarini o'z ichiga oladi. Bu vositalar o'quvchilarga o'qituvchilari va sinfdoshlari bilan bog'lanish, g'oyalar va resurslarni almashish, guruh loyihalari va muhokamalarida qatnashish imkonini beradi.

Bundan tashqari, raqamli o'quv muhiti onlayn viktorinalar, avtomatlashtirilgan baholar va o'rganish tahlillari kabi vositalar yordamida baholash va fikr-mulohazalarni qo'llab-quvvatlashi mumkin. Bu vositalar o'qituvchilarga o'quvchilarning o'qishdagi yutuqlari haqida ma'lumot berishi va talabalarga qo'shimcha yordam yoki yo'l-yo'riq kerak bo'lishi mumkin bo'lgan sohalarni aniqlashda yordam berishi mumkin.

Raqamli ta'lim muhiti o'qituvchilar va o'quvchilarga o'quv jarayonini qo'llab-quvvatlash va yaxshilash uchun kuchli vositalar va resurslar to'plamini taqdim etadi. Ushbu texnologiyalardan foydalangan holda, o'qituvchilar turli xil o'quvchilarning ehtiyojlari va manfaatlariga javob beradigan qiziqarli va samarali ta'lim tajribasini yaratishi mumkin.

Raqamli o'quv muhitida mustaqil ta'lim olish uchun ko'plab imkoniyatlar mavjud. Bular:

Onlayn kurslar: Ko'pgina universitetlar va ta'lim muassasalari talabalar o'z tezligida olishlari mumkin bo'lgan onlayn kurslarni taklif qilishadi. Ushbu kurslar tuzilgan o'rganish tajribasini taqdim etadi va ko'pincha videolar, viktorinalar va muhokama forumlari kabi interfaol elementlarni o'z ichiga oladi.

Ochiq ta'lim resurslari (OER): OER - bu darsliklar, videolar va simulyatsiyalar kabi Internetda bepul mavjud bo'lgan o'quv materiallari. Talabalar ushbu manbalardan o'z bilimlarini to'ldirish va mavzularni chuqurroq o'rganish uchun foydalanishlari mumkin.

Ta'lim dasturlari: Smartfon va planshetlar uchun ko'plab ta'lim dasturlari mavjud bo'lib, ulardan mustaqil o'rganish uchun foydalanish mumkin. Bu ilovalar til o'rganishdan tortib matematika va tabiiy fanlargacha bo'lgan keng ko'lamlilarni qamrab oladi.

Virtual sayohatlar: Virtual haqiqat texnologiyasidan foydalangan holda, talabalar turli joylarni o'rganish va turli madaniyatlar va muhitlar haqida bilish uchun virtual sayohat qilishlari mumkin.

Ijtimoiy media: Twitter, LinkedIn va YouTube kabi ijtimoiy media platformalari ta'lim mazmuniga kirishni ta'minlashi va o'quvchilarga o'z qiziqishlari bo'yicha mutaxassislar va tengdoshlar bilan bog'lanish imkonini berishi mumkin.

Shaxsiylashtirilgan o'quv platformalari: Ba'zi raqamli o'quv platformalari individual o'quvchilarning ehtiyojlari va manfaatlariga moslashtirilgan shaxsiy o'rganish tajribasini taklif qiladi. Bu platformalar o'quvchilarning o'rganish tarixi va afzalliklaridan kelib chiqqan holda kontent va faoliyatni tavsiya qilish uchun algoritmlardan foydalanadi.

Umuman olganda, raqamli o'quv muhiti mustaqil o'rganish uchun keng imkoniyatlarni taqdim etadi. Ushbu manbalardan foydalangan holda, talabalar o'zlarining ta'lim yo'llarini rivojlantirishlari va ularning qiziqishlari va ehtirosalarini chuqurroq o'rganishlari mumkin.

Raqamli ta'lim muhitida talabalarning mustaqil ta'limini tashkil etishning bir necha usullari mavjud:

Raqamli resurslarga kirishni ta'minlash: Talabalarning bir qator raqamli resurslardan, jumladan, onlayn darsliklar, multimedia kontenti va ta'lim ilovalaridan foydalanish imkoniyatini ta'minlash. Bu resurslar yuqori sifatli va o'quvchilarning ta'lim ehtiyojlariga mos kelishini ta'minlash uchun tuzatilishi kerak.

O'z-o'zini boshqarishni rag'batlantirish: o'quvchilarni o'z ta'lim maqsadlarini belgilash, o'z manfaatlarini ko'zlash va o'z ta'lim uchun mas'uliyatni o'z zimmasiga olishga undash orqali o'z-o'zini boshqarish madaniyatini tarbiyalash. Buni

o'quvchilarga turli xil o'quv resurslari bilan ta'minlash va ularni o'rganishga turlicha yondashuvlarni izlashga va tajriba qilishga undash orqali amalga oshirish mumkin.

Shaxsiylashtirilgan o'quv platformalaridan foydalaning: individual talabalarning ehtiyojlari va manfaatlariga moslashtirilgan shaxsiylashtirilgan o'quv platformalaridan foydalaning. Bu platformalar o'quvchilarning o'rganish tarixi va afzalliklariga asoslanib, kontent va faoliyatni tavsiya qilish uchun algoritmlardan foydalanadi va talabalarning mustaqil ta'lim olishlarida yordam berish uchun ishlatilishi mumkin.

Hamkorlik uchun imkoniyatlar yarating: Talabalarni loyihalar, muhokamalar va guruh topshiriqlarida tengdoshlari bilan hamkorlik qilishga undash. Buni onlayn munozara forumlari, hamkorlikdagi hujjatlar va video konferentsiya dasturlari orqali amalga oshirish mumkin.

Muntazam fikr-mulohazalarni taqdim eting: Talabalarga ularning muvaffaqiyati va ishlashi haqida muntazam ravishda fikr-mulohazalarni taqdim eting. Buni onlayn viktorinalar, avtomatlashtirilgan baholash va o'rganish tahlillari orqali amalga oshirish mumkin va talabalarga o'z kuchlarini jamlashlari kerak bo'lgan sohalarni aniqlashga yordam beradi.

Talabalarni ta'lim strategiyalari bilan qo'llab-quvvatlash: Talabalarga eslatma olish, vaqtni boshqarish va faol o'qish kabi samarali ta'lim strategiyalarini ishlab chiqish bo'yicha ko'rsatmalar bering. Buni onlayn darslar, vebinarlar va murabbiylik seanslari orqali amalga oshirish mumkin.

Umuman olganda, raqamli ta'lim muhitida talabalarning mustaqil ta'limini tashkil etish resurslar, qo'llab-quvvatlash va yo'l-yo'riqlarning kombinatsiyasini talab qiladi. Talabalarga muvaffaqiyatga erishish uchun zarur bo'lgan vositalar va ko'nikmalarni taqdim etish orqali o'qituvchilar raqamli asrda muvaffaqiyatga erishish uchun zarur bo'lgan mustaqillik va o'zini o'zi boshqarishni rivojlantirishga yordam berishi mumkin.

Raqamli ta'lim sharoitida o'quvchilarning mustaqil ta'limini tashkil etishning ko'plab afzalliklari bor bo'lsa-da, hal qilinishi kerak bo'lgan bir qancha muammo va muammolar ham mavjud. Ulardan ba'zilari:

Raqamli kirishning yo'qligi: Hamma talabalar raqamli qurilmalar yoki ishonchli internet ulanishlariga ega emas, bu ularning mustaqil ta'lim faoliyati bilan shug'ullanish qobiliyatini cheklashi mumkin.

Raqamli savodxonlik: Ba'zi talabalar raqamli ta'lim resurslarini boshqarish va ulardan samarali foydalanish uchun zarur bo'lgan raqamli savodxonlik ko'nikmalariga ega bo'lmasligi mumkin, bu ularning mustaqil ta'lim faoliyati bilan shug'ullanish qobiliyatini cheklashi mumkin.

Motivatsiya: Ba'zi talabalar g'ayratni saqlab qolish va mustaqil ta'lim faoliyati bilan shug'ullanish uchun kurash olib borishi mumkin, ayniqsa, agar ular an'anaviy sinf muhitining qo'llab-quvvatlanishi va tuzilishiga ega bo'lmasa.

Sifatni nazorat qilish: Raqamli ta'lim resurslarining ko'pligi bilan o'qituvchilar uchun talabalar foydalanadigan resurslar yuqori sifatli va o'quv maqsadlariga mos kelishiga ishonch hosil qilish qiyin bo'lishi mumkin.

Baholash: Talabalarning mustaqil ta'lim faoliyati kontekstida o'rganishini baholash qiyin bo'lishi mumkin, ayniqsa ular turli xil manbalar va materiallar bilan shug'ullansa.

Tenglik: Mustaqil ta'lim faoliyati mavjud ta'limdagi nomutanosiblikni kuchaytirishi xavfi mavjud, ayniqsa kam ta'minlangan talabalar zarur raqamli resurslar va yordamga ega bo'lmasa.

Umuman olganda, ushbu muammo va muammolarni hal qilish o'qituvchilar, siyosatchilar va boshqa manfaatdor tomonlardan barcha talabalar zarur raqamli resurslardan foydalanish imkoniyatiga ega bo'lishini va samarali va mazmunli mustaqil ta'lim faoliyati bilan shug'ullanishlarini qo'llab-quvvatlashlarini ta'minlash uchun birgalikdagi sa'y-harakatlarni talab qiladi.

Raqamli ta'limda o'quvchilarning mustaqil ta'lim olishi samarali ta'lim garovidir. Raqamli ta'limda talabalarning mustaqil ta'lim olishi samarali o'rganish uchun kuchli vosita bo'lish imkoniyatiga ega bo'lsa-da, bu muvaffaqiyat kafolati emas. Mustaqil ta'lim samaradorligi ko'plab omillarga, jumladan, raqamli resurslar sifatiga, talabalarga ko'rsatilayotgan yordam darajasiga, talabalarning o'z motivatsiyasi va faolligiga bog'liq.

Samarali mustaqil ta'lim talabalardan raqamli resurslardan foydalanish va mustaqil ta'lim faoliyati bilan shug'ullanish uchun zarur bo'lgan ko'nikma va bilimlarga ega bo'lishni talab qiladi. Bunga vaqtni boshqarish, tanqidiy fikrlash va o'z-o'zini aks ettirish kabi ko'nikmalar kiradi. Ushbu ko'nikmalarsiz talabalar raqamli ta'lim taqdim etayotgan imkoniyatlardan foydalanishda qiynalishi mumkin.

Bundan tashqari, samarali mustaqil ta'lim qo'llab-quvvatlovchi va qiziqarli o'quv muhitini talab qiladi. Bunga yuqori sifatli raqamli resurslardan foydalanish, hamkorlik va fikr-mulohazalar uchun imkoniyatlar, o'qituvchilar va tengdoshlar tomonidan qo'llab-quvvatlash kiradi.

Mustaqil ta'lim samarali o'rganish uchun kuchli vosita bo'lishi mumkin bo'lsa-da, bu muvaffaqiyat kafolati emas. Pedagoglar o'quvchilarning mazmunli va samarali mustaqil ta'lim faoliyati bilan shug'ullanishi uchun zarur ko'nikmalar, yordam va resurslarga ega bo'lishini ta'minlashga harakat qilishlari kerak.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг 2020 йил 24 январда Олий Мажлисга йўллаган Мурожаатномаси. <https://uza.uz/oz/politics/zbekiston-respublikasi-prezidenti-shavkat-mirziyeevningoliy-25-01-2020>.

2. <https://www.pv.uz/uz/news/raqamli-talimga-otishni-pandemiyajadallashtirdimi>.

3. Шаронин Ю.В. Цифровые технологии в высшем и профессиональном образовании: от личностно ориентированной Smart-дидактики к блокчейну в целевой подготовке специалистов // Современные проблемы науки и образования. – 2019. – № 1.

4. URL: <http://science-education.ru/ru/article/view?id=28507> (дата обращения: 25.06.2020).

5. Xashimova, D. (2019). ИНФОРМАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ КАК ФАКТОР ЭКОНОМИЧЕСКОГО РОСТА СТРАН В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ И АНАЛИЗ СОСТОЯНИЯ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН. Архив научных исследований, 1(1). извлечено от <https://journal.tsue.uz/index.php/archive/article/view/291>